

1. Visie, doelen en uitgangspunten

De Kanjertraining als preventiekader

De visie en levenshouding van de Kanjertraining zijn het uitgangspunt voor het beleid met betrekking tot de sociale veiligheid op De Caleidoscoop.

De Kanjertraining is een programma met als doel de sfeer op school en in de klas goed te houden (preventief), of te verbeteren (curatief).

Het programma heeft als doel dat er ruimte is voor de autonomie van het kind, waarbij zij zich autonoom en authentiek ontwikkelen op een positieve manier. Hierbij is niet alleen een goede pedagogische relatie met de leerkracht een vereiste, maar ook een veilige sfeer in de klas, zodat kinderen tot hun recht kunnen komen.

Samen met ouders en kinderen willen wij dit vormgeven. Dat doen we op de volgende manier:

- We willen te vertrouwen zijn
De meeste mensen willen te vertrouwen zijn. Op die manier willen we gezien, gehoord en begrepen worden. We gaan daarom uit van elkaars goede bedoelingen en kijken met vertrouwen naar elkaar en de kinderen. Ons uitgangspunt is daarbij dat je jezelf mag zijn. Doe je niet anders voor dan wie je werkelijk bent, zoals je bent is het goed. En daarmee ben je te vertrouwen.
- Wij, leerkrachten en ouders, zijn samen het gezag van het fatsoen
We zijn samen verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Een goede opvoeding richt zich op fundamentele menselijke waarden zoals: liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid in de breedste zin van het woord. Daarom moeten wij, ouders en leerkrachten, duidelijke leiders zijn voor kinderen: wij vertegenwoordigen het gezag van het fatsoen. We laten ons daarbij niet bepalen door negatieve gevoelens zoals angst, onmacht en ergernis. We zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken. Daarin werken we samen met elkaar.
- We geven het goede voorbeeld
De kinderen voelen zich veilig als wij het goede voorbeeld geven:
 - We gaan respectvol met elkaar om
 - We spreken respectvol over elkaar en de kinderen, ook op sociale media
 - Als zich een probleem voordoet of als we ons zorgen maken, dan overleggen we met elkaar. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie.

Hierbij zijn de volgende subdoelen van toepassing:

- bevordering van vertrouwen en veiligheid in de klas;
- versterking van sociale vaardigheden bij leerlingen;
- beheersing door leerlingen van verschillende oplossingsstrategieën in conflicten (ook mediation);
- bewustwording van eigenheid bij leerlingen: 'Ik doe mij niet anders voor dan ik werkelijk ben.';

- verantwoordelijkheid nemen;
- bevordering actief burgerschap en sociale integratie

Op De Caleidoscoop willen we onze leerlingen zich niet alleen laten ontwikkelen in de basisvakken, zoals taal en rekenen, maar willen wij ook een bijdrage leveren aan de sociale en maatschappelijke vorming van leerlingen. We willen dat onze leerlingen goede mensen worden die op hun beurt een bijdrage zullen leveren aan de samenleving. Tenslotte vormen we met iedere generatie opnieuw onze samenleving. Burgerschap is dan ook een belangrijk onderdeel in onze lessen.

Levensbeschouwelijke visie in combinatie met de Kanjertraining

Wij zijn een school die zijn basis vindt in de Christelijke grondslag. In de omgang met elkaar hechten we veel waarde aan samenwerken, verantwoordelijkheid nemen, verbinding met elkaar zoeken en enthousiasme. In ons handelen willen we een voorbeeld zijn voor onze leerlingen. Zij moeten aan ons kunnen zien wat het betekent om als christen te leven en te werken.

Deze christelijke uitgangspunten komen overeen met de uitgangspunten van de Kanjertraining en sluiten daardoor mooi op elkaar aan. Hierdoor kunnen wij dit in ons dagelijks werken met elkaar verbinden.

Ook onze naam, De Caleidoscoop, laat zien dat de Kanjertraining bij ons past. Wie een caleidoscoop in beweging brengt ziet steeds nieuwe en veelkleurige beelden. Door te kijken vanuit verschillende invalshoeken veranderen onze beelden. Hierdoor ontstaat een bredere blik en oog voor het perspectief van anderen. Nieuwe beelden, diversiteit en veelkleurigheid zijn een bron van inspiratie voor ons onderwijs 'omdat elk kind anders is'.

Pesten

Wij spreken van pesten als er sprake is van:

- een negatieve intentie, bedoeld om een andere leerling leed te berokkenen;
- herhaaldelijke en langdurige blootstelling aan negatief gedrag/agressie van één of meer leerlingen;
- verschil in macht tussen pester en gepeste.

Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept. Ze willen met hetzelfde kind spelen maar niet met elkaar. Kortom: er ontstaat gedoe. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

We maken onderscheid tussen pesten en *plagen*. Bij plagen is het negatieve gedrag niet structureel tegen dezelfde leerling gericht en is de machtsongelijkheid veelal niet zo duidelijk aanwezig als bij pesten. De insteek bij plagen is bovendien eerder elkaar aan het lachen maken, dan dat er sprake is van een expliciet negatieve intentie en buitensluiten. We leren leerlingen ook het onderscheid tussen pesten en een *conflict*. Een conflict is een verschil van mening of van belang (A wil dit en B wil dat). Soms ontaardt een conflict in een *ruzie*, als er sprake is van (fysiek of psychisch) geweld. Plagen kan vaak leiden tot een conflict: A wil dat B ophoudt en B vindt het leuk om er nog even mee door te gaan. Pesten is van een andere orde. De machtsongelijkheid en de structurele gerichtheid op één persoon maakt het onvergelijkbaar met plagen. Pesten is weloverwogen en proactief, gebeurt niet per ongeluk of spontaan, en ook niet als gevolg van uitlokking.

Pesten behoort tot het repertoire van kinderen, en het wordt gevoed in een cultuur die gekenmerkt wordt door competitie en individualisme. Wij bieden op onze school een sterk tegenwicht: de klas en school moet een positieve sociale gemeenschap te zijn, waarin een duidelijke sociale en morele norm aanwezig is die ervoor zorgt dat we allemaal verantwoordelijk zijn voor de gemeenschap. Je hebt het recht om jezelf te zijn, maar ook de plicht om ervoor te zorgen dat ieder ander dat recht óók heeft. We willen een school zijn met een klimaat waarin sprake is van verbinding, eerder dan concurrentie of competitie. Eén met een 'inclusief' groepsklimaat, waarin niemand wordt buitengesloten. Op die manier voorkomen we in veel gevallen ongewenst gedrag als pesten. Als er toch gepest wordt grijpen we snel in. Zie hieronder.

Aanpak van pesten en sociale veiligheid

Veel mensen willen een anti-pestprogramma waarin duidelijk is wie de slechterik en wie de goeierik is. Dit is niet waaraan de Kanjertraining voldoet. De aanpak moet fundamenteeler zijn. De Kanjertraining is niet normerend van karakter met vermaningen, maar Socratisch; nieuwsgiering, met een open geesteshouding.

Ik ben nu eenmaal zo. Mag ik zijn zoals ik ben?

De Kanjertraining geeft hierop als antwoord 'Ja' en 'Nee'.

Ja. Leerlingen die zichzelf zijn (zich authentiek gedragen) willen zich niet misdragen en geven aan zich competent te voelen in het leven. Naar mate leerlingen minder zichzelf zijn, blijken gevoelens van depressiviteit, teleurstelling en woede toe te nemen. Wangedrag neemt tevens toe. Om die reden heeft de Kanjertraining als belangrijk uitgangspunt: **'Doe nu maar jezelf'**.

Nee. Leerlingen die de mentaliteit van de straatcultuur vertegenwoordigen, nemen regelmatig de 'vrijheid' om te mogen doen en laten wat ze willen. En vertellen dat zij zichzelf zijn. De Kanjertraining is van mening dat dit soort vrijheid paal en perk moet worden gesteld door een duidelijk gezag van ouders, docenten, in de overheid in de breedste zin van het woord.

Wanneer er zich pestincidenten voordoen, gaan we eerst na of de Kanjertraining (nog) goed wordt uitgevoerd in de betreffende groep. Als dit niet het geval is, wordt hier eerst aandacht aan besteed. Soms is er meer nodig. We hanteren daarbij een glijdende schaal: van vroegtijdig ingrijpen bij plagen tot uiteindelijk (als alle andere middelen zijn uitgeput) schorsen of verwijderen van leerlingen. Hieronder zijn de stappen in de aanpak van pestproblemen aangegeven. In de volgende paragrafen worden de onderscheiden stappen toegelicht.

2. De Kanvaslijsten

We gaan structureel na of de doelen van De Kanjertraining gehaald worden. Dit doen we door:

- Twee keer per jaar een sociogram af te nemen in groep 3-8 (september en februari)
- Eén keer per jaar de leerlingenvragenlijst groep 5-8 af te nemen (oktober)
- Eén keer per jaar de leerkrachtvragenlijst af te nemen in groep 1-8 (oktober)
- Eén keer per jaar de sociale veiligheidslijst voor leerlingen in groep 5-8 af te nemen (mei)

Bij de kleuters vullen we de Kanvaslijsten in en gebruiken we onze observaties vanuit het kindvolgsysteem Kijk!

Aanvulling september 2021:

Naar aanleiding van de analyse met betrekking tot de NPO gelden concludeerden wij dat wij wel de

sociale lijsten evalueren en bespreken met het team om nieuwe groepsdoelen te stellen, maar dat het moeilijk was om conclusies te trekken over meerdere jaren. Wij zien als oorzaak dat de lijsten wel afgenomen waren, maar wisselend van periode. Door bepaalde lijsten één keer af te nemen misten we de doorgaande lijn. Dit omdat het om verschillende type lijsten gaat. Daarop heeft de DT-IB tandem het volgende afgesproken:

- In groep 3 t/m 8 wordt in september en januari het sociogram afgenomen
- In groep 5 t/m 8 wordt in september en januari de Kanvas sociale veiligheidslijst afgenomen
- In groep 1 en 2 wordt in september de Kijk! Lijst basiskenmerken afgenomen. Deze wordt bij nieuwe instroom binnen 6 weken na de start afgenomen.

- In groep 3 t/m 8 wordt in november en april de Kanvas leerkrachtenlijst afgenomen
- In groep 5 t/m 8 wordt in november en april de Kanvas leerlingenlijst afgenomen
- In groep 1 en 2 wordt in november en april de Kijk! Lijst taakgerichtheid en zelfstandigheid afgenomen

In de toetskalender staat aangegeven wanneer welke toetsen/observatielijsten worden afgenomen.

In de groepsbespreking in november en april wordt expliciet stilgestaan bij de sociaal emotionele ontwikkeling (zie ook zorgstructuur). Wanneer besloten wordt door leerkracht en IB'er dat er meer nodig is dan de groepsaankpak, wordt in een leerlingbespreking een plan bedacht en opgesteld in Parnassys. De groepsleerkracht brengt ouders op de hoogte.

Vanaf groep 5 wordt de Kanvaslijst ook door de leerlingen ingevuld.

Analyse van de resultaten vindt plaats op drie niveaus:

- Op individueel niveau zal de groepsleerkracht de resultaten van zijn of haar leerlingen bekijken en nagaan of er op individueel niveau direct actie nodig is. Bij opvallende zaken ligt het voor de hand om eerst een individueel gesprek te voeren met de leerlingen die het betreft. Soms worden de antwoorden van leerlingen beïnvloed door recente, negatieve gebeurtenissen, en moet er niet zo zwaar getild worden aan de uitslag. Maar soms is er sprake van langdurige problematiek, en is er een aanpak nodig.
- Ook op groepsniveau worden de resultaten geanalyseerd en besproken. Eerst vindt een analyse plaats van de mogelijke oorzaken van een negatieve uitslag. Herkent de groepsleerkracht de score? Komt de score overeen met de eigen indruk? Welke leerlingen zijn opvallend? Passend bij het gedachtegoed van de Kanjertraining is een bespreking met de groep zelf. De groepsleerkracht vat de resultaten samen, en bespreekt deze met de groep in een klassenvergadering.
- Op schoolniveau worden de resultaten van alle groepen besproken. Hierbij gaat de aandacht uit naar een vergelijking van de verschillende groepen met elkaar én naar een vergelijking met voorgaande jaren. Is er sprake van een negatieve of een positieve ontwikkeling? Zo ja, hoe komt dat? Hierbij worden tevens de acties geëvalueerd die vorig jaar zijn ondernomen om de veiligheid te vergroten. Met regelmaat nemen wij de ouder- en leerlingvragenlijst af. Ook deze gegevens worden meegenomen in de evaluatie.

De resultaten van de Kanvaslijsten worden ook besproken in de leerlingenraad. Zij kunnen meedenken over wat er nodig is om de school nog veiliger en prettiger te maken voor alle leerlingen.

De leerlingenraad koppelt de bevindingen terug naar de groep waar zij de vertegenwoordigers van zijn. Ondersteund door de groepsleerkracht bespreken zij de punten in de groep.

3. Het voorkomen van pesten en sociale onveiligheid

Omdat kinderen gedrag imiteren van opvoeders zoals de leerkracht en de ouder(s), is het van belang dat deze opvoeders zich bewust zijn van hun voorbeeldfunctie en kanjergedrag laten zien. Kinderen zijn gevoelig voor de vraag: 'Wat wordt er van mij verwacht?'.

Positief gedrag van de opvoeder heeft effect op de kinderen. Voorbeelden van positief gedrag:

• Begripvol • Respectvol • Vriendelijk • Optimistisch • Rustig	Kan begrip opbrengen voor gedachten- en leefwereld van kinderen. Neemt kinderen serieus en respecteert hun reacties. Praat rustig, kijkt kinderen aan, snauwt en schreeuwt niet. Verwacht dat het met het kind goed zal aflopen. Dat de taak goed zal worden uitgevoerd. Beweegt zich rustig, praat rustig, reageert rustig, is voorspelbaar
De positief ingestelde opvoeder: • Durft vertrouwen te geven • Durft naar eigen functioneren te kijken • Stelt het welzijn van het kind voorop • Durft controle uit handen te geven • Voegt daden bij woorden / is echt • Geeft duidelijke regels en grenzen • Corrigeert opbouwend, geeft tips • Moedigt onafhankelijkheid aan • Neemt verantwoordelijkheid voor een rustige/veilige sfeer	

Naast het positieve voorbeeldgedrag zijn er ook andere elementen waarop wij een positieve sociale sfeer uitdragen en zorgen voor een morele norm. Naast de wekelijkse lessen van de Kanjertraining zijn dat o.a. ook:

- De omgangsafspraken en de posters van de Kanjertraining zijn zichtbaar in de school en in de groepen.
- Directe correctie van gedrag dat haaks staat op de norm.
- Aanwezigheid van directie (op aanwezige dagen) en ambulante teamleden bij de ingang van de school om zo leerlingen te begroeten, hen aan te spreken op rennen, een compliment te geven, belangstellend te informeren enzovoort.
- Bij de start van elk schooljaar worden in de eerste twee weken 'Gouden lessen' ingezet, gericht op groepsvorming, regels en afspraken en onderlinge verhoudingen.
- Leerlingen worden in 'het zonnetje gezet' in de groepen.
- Er wordt nadruk gelegd op positief gedrag.
- Gezamenlijke vieringen in de gemeenschapsruimte
- Oudere leerlingen die jongere leerlingen begeleiden

De klas en school: een gemeenschap

We willen alle leerlingen het gevoel geven dat ze onderdeel zijn van de leefgemeenschap die de

school en de klas vormen, dat hun aanwezigheid 'verschil maakt' en dat de klas of de school minder leuk zijn als hij of zij er niet bij zijn. Dit doen we onder andere door kinderen veel te laten samenwerken met verschillende leerlingen (met behulp van coöperatieve werkvormen), door samen omgangsafspraken te maken, samen te bedenken welke taken er in de klas zijn en die met elkaar verdelen, of door deelname in de leerlingenraad. In het begin van het schooljaar besteden we veel aandacht aan de vorming van een positieve groep in alle klassen, de Gouden weken.

Het maakt veel uit of leerlingen zich verbonden voelen met de school als geheel als zij de school als een gemeenschap ervaren. Die gemeenschap bestaat dan – als het goed is – uit alle andere leerlingen, alle leerkrachten en ondersteuners en alle ouders.

Op onze school vinden we het daarom belangrijk dat alle leerlingen alle leerkrachten kennen. Om die reden zorgen we ervoor dat nieuwe leerkrachten en stagiaires zich altijd voorstellen aan de hele school. Dit gebeurt bij de weekopening en in de Nieuwsbrief.

Het is van belang dat iedereen op school 'dezelfde taal' spreekt. Dit zorgt voor duidelijkheid en voorspelbaarheid.

Investeren in de relatie met de leerlingen

We vinden het belangrijk dat alle leerlingen een goede relatie hebben met hun eigen leerkracht. Dat is een belangrijke voorwaarde voor een gevoel van veiligheid. We vragen van onze leerkrachten dat ze investeren in het leren kennen van de eigen leerlingen en in de onderlinge relatie. Ieder kind moet voelen dat het ertoe doet, dat de leerkracht het fijn vindt dat hij of zij er vandaag weer is.

Aan het begin van het nieuwe schooljaar voeren alle betrokken leerkrachten omkeergesprekken met de ouders. De ouders geven de leerkracht in dit gesprek informatie over hun kind en krijgen de gelegenheid hun verwachtingen voor het komende jaar uit te spreken. Bij de overige reguliere oudergesprekken zijn ook de leerlingen vanaf groep 5 aanwezig. Op deze manier willen wij niet over hen praten, maar met hen praten.

De verantwoordelijke groepsleerkracht voert aan het begin van het jaar het kind-coach gesprek. In het kind-coach gesprek worden o.a. vragen gesteld over persoonlijke zaken als: dingen waar ze tegenop zien, die ze leuk vinden of spannend, hoe het thuis gaat en wat ze graag doen na schooltijd. In totaal voeren we vier kind-coachgesprekken (september/oktober, december, maart-april en juni-juli).

Leerlingen worden mede-verantwoordelijk

Als de klas een gemeenschap is, dan voelen leerlingen zich betrokken bij en medeverantwoordelijk voor wat er gebeurt in de klas. Op De Caleidoscoop krijgen leerlingen een stem, en leren zij die stem op een verantwoorde wijze te gebruiken, met behulp van de Kanjertraining. We geven leerlingen niet zozeer een stem om op te komen voor hun eigen belang, maar we willen dat ze zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor het algemeen belang. We willen dat zij hun steentje bijdragen aan het algemeen belang, aan de gemeenschap. En daar zullen ze zich eerder verantwoordelijk voor voelen als ze ook echt mogen meedenken en als ze serieus worden genomen.

Zo werken we met een leerlingenraad waarin leerlingen mee mogen beslissen over zaken die hun aangaan. We laten oudere kinderen jongere kinderen helpen bij allerlei activiteiten. En – specifiek gericht op ongewenst gedrag als pesten – leren we de leerlingen dat ze op kunnen en moeten komen voor gepeste medeleerlingen, dat ze 'verdedigers' kunnen zijn.

Leerlingen leren d.m.v. de petjes-methode op welke manier zij een aandeel hebben in de communicatie en/of een conflict en op welke wijze zij hierin anders kunnen handelen.

Positief benaderen

Wat je aandacht geeft groeit! We streven naar een positief sociaal klimaat, waarin ieder kind zich veilig voelt, waarin respect is voor elkaar en waarin iedereen makkelijk samenwerkt met iedereen. Het lijkt eenvoudig, maar zeer belangrijk middel om hiertoe te komen is het geven van complimenten.

Kinderen (niet alleen kinderen, dat geldt helaas ook voor ons volwassenen) hebben de neiging om de negatieve gedragingen te benoemen, en het positieve als vanzelfsprekend te beschouwen. De Kanjertraining is duidelijk in het effect van de positieve benadering.

Als iedereen in de groep in staat is om elkaar complimenten te geven, en zo hun waardering voor elkaar uit te spreken, ontstaat er een steeds positievere sfeer in de groep. Daarmee ontstaat een cultuur waarin het normaal is om de nadruk te leggen op wat goed gaat. Een klimaat waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, zich gewaardeerd weten, het gevoel hebben dat het ertoe doet dat ze er zijn.

We maken kinderen bewust van de benzine die ze (vaak onbedoeld) geven aan gedrag dat niet prettig of storend is. Zo leren kinderen sociale verantwoordelijkheid te nemen en ervoor te kiezen om geen benzine te geven.

Een grondwet: basisregels in de school

Pesten lijkt vaker voor te komen in een weinig gestructureerde omgeving en in een omgeving waar leerlingen onvoldoende voelen wat de sociale norm is. Duidelijke regels in de klas en in de school zijn dus van belang. Bij ons op school hebben we een set **basisregels** die vervolgens uitgewerkt kunnen worden in concrete verwachtingen ten aanzien van het gedrag. Deze zijn terug te vinden op de posters, zie ook de bijlage.

- We vertrouwen elkaar
- We helpen elkaar
- We werken samen
- We hebben plezier
- We doen mee
- Niemand blijft zielig
- Niemand lacht uit
- Niemand speelt de baas

Naast de regels vanuit de Kanjertraining hebben we als school vijf basisregels opgesteld:

Wij tonen respect voor elkaar

Wij lossen problemen op door erover te praten

Wij lopen, werken en spelen rustig in de klas en op de gang.

Wij houden het spelen leuk voor onszelf en voor de ander.

Wij gebruiken elkaars spullen alleen met toestemming van de ander.

Van grondwet naar groepsregels/pleinregels/wc regels en omgangsafspraken

Aan het begin van het schooljaar herhalen we de basisregels met bijbehorende afspraken tijdens de viering. De ouders worden via de nieuwsbrief op de hoogte gesteld. Zo wordt meteen aan het begin van het schooljaar de trend gezet: 'Zo doen we het hier op school!'

Om kinderen duidelijk te maken om welk gedrag het gaat bij de regels, demonstreren leerkrachten en kinderen gedrag dat wel en niet bij de regels hoort. Zo worden de omgangsregels met elkaar gevuld en snapt iedereen wat er met de regels wordt bedoeld. De introductie tijdens een bijeenkomst met de hele school versterkt het besef dat deze regels 'van ons allemaal' zijn.

De regels vormen op deze manier een kader voor gewenst gedrag: 'Zo doen we het op onze school!' Deze regels zijn zichtbaar in de algemene ruimtes en in iedere groep. Ze staan ook op onze website en in de schoolgids.

Aanleren en handhaven van gedragsregels

Met het opstellen van gedragsregels en afspraken zijn we er nog niet. Gedrag dat bij een bepaalde regel hoort, moet vrijwel altijd worden **aangeleerd**. Zeker bij jonge leerlingen, oefenen we de gedragsregels en afspraken met de hele klas.

Maar het opstellen van regels en het aanleren van het bijbehorende gedrag is op zich ook nog niet voldoende. Het **handhaven** van regels vraagt ook iets aan **gedrag van de leerkracht** (of andere volwassenen in de school). Bijvoorbeeld:

- modelgedrag vertonen;
- leerlingen herinneren aan de regel;
- leerlingen bevragen als ze zich toch niet aan de regel houden en een opsteker geven als ze het vervolgens wel doen;
- met de leerlingen meelopen en/of zichtbaar zijn wanneer zij zich door de school verplaatsen

Om het naleven van gedragsregels te bevorderen, is het tevens van belang dat:

- alle leerkrachten in de klassen (indien nodig) regelmatig terugkomen op een of meer regels waar de leerlingen moeite mee hebben door de gedragsinstructie in de klas te herhalen;
- alle volwassenen in de school helpen bij het toezicht houden op het naleven van de regel; het team maakt afspraken over wie op welke plek toezicht houdt.

Bij het overtreden van de basisregels: zinvol straffen

Grensoverschrijdend gedrag kan op verschillende manieren plaatsvinden: verbaal, fysiek, materieel. Het kan bijvoorbeeld gaan om pesten, agressief gedrag, spullen kapot maken of stelen, discriminatie

en seksuele toenadering of –intimidatie. Het gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die er mee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Elke situatie van grensoverschrijdend gedrag staat op zichzelf, en is situationeel/ contextueel en vraagt een eigen afweging en aanpak. Wat bij het ene kind goed werkt, werkt bij het andere kind averechts. Toch zijn er wel wat vuistregels te creëren.

Een school is een plek om te leren, daar moet het dus veilig zijn. Binnen de school moet de nadruk liggen op vertrouwen, maar dat kan alleen bestaan als er helder en duidelijk gezag is. De smileyposter (zie bijlage) geeft hiervoor een duidelijk kader: het moet goed zijn voor jou en de ander. We willen het vaak wel goed doen, maar het gaat soms wel eens mis.

Is de fysieke veiligheid van leerlingen, leerkrachten of omstanders in gevaar (bijvoorbeeld door een schaar gooien, dreigen een waakhond los te laten, agressie, etc)? Dan gaan we niet eerst begrijpen en rustig in gesprek, dan stellen we grenzen en treden we handelend op. Soms kan het helpen als er een andere volwassene wordt bijgehaald, zodat de leerkracht even afstand kan nemen.

Het heeft altijd de voorkeur om kinderen fysiek niet aan te raken. Echter, is er geen ander alternatief dan is het onze plicht om bij gevaar in te grijpen. Denk hierbij aan vechtende kinderen die na: ‘Uit elkaar nu!’ door blijven gaan.

Iedereen heeft recht op een herstelgesprek.

Er zijn enkele voorwaarden voor een ‘zinnvolle’ straf, een straf die wel kan leiden tot verandering van gedrag. Wil een straf zinvol zijn, dan moet rekening worden gehouden met de behoefte van de leerling aan relatie, autonomie en competentie:

- **Relatie:** we spreken de leerling individueel aan, op zo’n manier dat de relatie niet verbroken is. We laten zien dat het om het gedrag gaat en niet om de persoon. We helpen hem of haar de fout te herstellen. (‘Piet, ik vind je een leuke jongen hoor, maar wat je nu hebt gedaan, kan echt niet!’)
- **Autonomie:** We zorgen ervoor dat de leerling mede-eigenaar wordt van het probleem, van het vinden van een oplossing, het maken van een plan en het uitvoeren van dat plan. (‘Wat heb je bedacht om dit te gaan oplossen?’)
- **Competentie:** We gaan ervan uit dat de leerling zelf met een goede oplossing komt en die ook uitvoert. En we laten onze waardering blijken als dat lukt. (‘Ik weet zeker dat je daartoe in staat bent. Zo ken ik je. Fijn dat je dat zo hebt gedaan!’)

Een ander belangrijk aspect van een ‘zinnvolle’ straf is **eigenaarschap**. Straffen kunnen tot gedragsverandering leiden als de dader de straf als zinvol ervaart. Dat gebeurt vaak pas als de leerling mede-eigenaar wordt van het probleem en vervolgens zelf wil nadenken over de oplossing ervan. We steken dus eerst tijd en energie in het bewust maken van de leerling dat het vooral zijn of haar probleem is. Daarna kan de leerling gevraagd worden of hij of zij er iets aan wil doen en indien dat het geval is, luidt de vraag: ‘En hoe denk je het op te lossen?’ De ‘straf’ zal dan in het licht komen te staan van ‘herstellen’: soms daadwerkelijk de (fysieke) schade herstellen, soms het vertrouwen weer winnen, enzovoort.

Dit kan op verschillende manieren, maar is het meest zinvol als het past bij het incident.

Bijvoorbeeld:

- Fysiek iets aangedaan: knuffel of hand geven
- Iets stuk gemaakt: koop een nieuwe
- Uitgescholden: excuusbrief schrijven
- Weglopen: tijd inhalen
- Racisme: werkstuk maken over de Tweede Wereldoorlog

Bij fysieke onveiligheid worden ouders altijd op de hoogte gesteld. We zoeken naar de achterliggende gedachte (onmacht of onwil). In beide gevallen verwachten we van ouders dat zij het gedrag afkeuren.

We gebruiken hiervoor het stappenplan 'Grensoverschrijdend gedrag'.

Toezicht bij ons op school

Het houden van toezicht is van groot belang wanneer we willen werken aan de veiligheid binnen de school. Leerlingen hebben (naast gelegenheid om te oefenen met zelfstandigheid, en naast ondersteuning van volwassenen) ook altijd toezicht nodig. Leerlingen houden zich niet vanzelfsprekend aan regels en zijn geneigd grenzen te verkennen. Ze hebben het nodig dat die grenzen worden aangegeven door volwassenen. Bovendien kan in een situatie waarin onvoldoende toezicht, en dus onvoldoende 'leiding' is, onveiligheid in een groep leerlingen sluipen.

Als team bespreken we waar de risicovolle momenten op een dag zijn. We maken afspraken over ons eigen gedrag bij het toezicht. Met de leerlingen bespreken we welk gedrag er in welke situatie wordt verwacht.

Enkele voorbeelden:

- Zelfstandig werken op de gang; leerkracht kijkt regelmatig of het rustig verloopt. Leerkrachten die langslopen complimenteren of corrigeren waar nodig. Leerlingen leren: 'We houden ons aan de regels van het op de gang werken'.
- Tijdens de vieringen; leerkrachten zitten verdeeld bij de groepen. Leerlingen leren: 'Als er iets voorbereid is bij een weekopening of viering hebben we aandacht voor die activiteit. Dat betekent: we zijn stil en aandachtig, zitten netjes zodat we de buurman/buurvrouw niet storen'.
- Tijdens de 'vrije' momenten op het plein / veld en tijdens buitenspel.
- Tijdens gym, met name in de kleedkamer.
- Bij het naar binnen en naar buiten gaan.
- Als de leerkracht even de klas uit is.
- Bij de kapstokken.
- Bij de fietsenstalling.

Bij het in- en uitgaan van de school

Op De Caleidoscoop vinden we het belangrijk dat de kinderen, de ouders en andere bezoekers zich welkom voelen in onze school. We willen aan de kinderen laten merken dat hij of zij ertoe doet. Het in- en uitgaan van de school is een uitgelezen kans om op een ontspannen manier contact te maken met kinderen én ouders uit verschillende groepen. Alle professionals in de school zijn hier zowel in de ochtend als in de middag bij betrokken. We hebben hierover de volgende specifieke afspraken gemaakt:

- De entree van de school ziet er uitnodigend en verzorgd uit.

- Er zijn afspraken over de tijd waarop de deur open- en dichtgaat. We bewaken die tijd nauwkeurig. Ouders hebben de plicht om ervoor te zorgen dat de kinderen op tijd op school zijn, leerkrachten hebben de plicht ervoor te zorgen dat de kinderen op tijd buiten zijn.
- Directieleden of andere ambulante medewerkers staan om 08.20 uur bij de deur en verwelkomt elk kind persoonlijk door hem of haar bij de naam te noemen en goedemorgen te wensen.
- De ouders worden aangekeken en gedag gezegd.
- De leerkrachten verwelkomen de kinderen in de deuropening van het groepslokaal.
- De leerkrachten voelen zich verantwoordelijk voor alle kinderen en stralen dit ook uit.
- Er wordt op een vriendelijke doch duidelijke manier omgegaan met laatkomers. De directeur spreekt veelplegers aan op het te laat komen, het noteren hiervan in Parnassys is belangrijk. Zo nodig (als er geen verbetering optreedt) wordt contact gelegd met de leerplichtambtenaar door de directeur.
- Bij het uitgaan lopen de groepsleerkrachten of andere professionals mee 'naar buiten' en gebruiken deze gelegenheid om contact te maken met ouders.

4. Ingrijpen bij plagen

We zijn alert op plaagsituaties in en rond de school. Plagen speelt zich soms af op de grens van het aanvaardbare en kan makkelijk overgaan in een conflict, ruzie of soms pesten. Wanneer plagen serieus wordt, ondersteunen we de geplaagde leerling om het plagen te laten stoppen en spreken we de plager aan. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van het stappenplan grensoverschrijdend gedrag. Soms schakelen we een buddy in: een medeleerling die de geplaagde leerling helpt er een einde aan te maken.

5. Ingrijpen bij pesten: de oplossingsgerichte pestaanpak (OPA)

Soms gaat plagen over in pesten. Wat wij onder pesten verstaan is beschreven in de paragraaf 'pesten'.

Hier hebben wij een duidelijke aanpak voor.

Bij de aanpak van pesten zijn vijf partijen betrokken, namelijk:

- Het gepeste kind
- De pester
- De klasgenoten
- De school / de leerkracht
- De ouder(s) / verzorger(s)

We gebruiken de Vijfsporenaanpak van drs. Bob van der Meer (<http://www.bobvandermeer.info>) om het pesten aan te pakken. Deze aanpak richt zich op alle vijf de betrokken partijen.

De vijf sporen zijn:

1. Steun bieden aan het kind dat gepest wordt.
2. Begeleiding bieden aan het kind dat zelf pest.
3. De ouders van het gepeste kind en het pestende kind steunen. Indien noodzakelijke de ouders van de middengroep informeren.

4. Mobiliseren van de zwijgende middengroep.
5. De algemene verantwoordelijkheid van de school en de professionalisering van de leerkrachten.

Toelichting op elk punt:

1. We luisteren naar wat er gebeurt is. We laten aan de leerling merken dat hij/zij uniek is en dat we er voor hem/haar willen zijn. We nemen het probleem serieus. We gaan samen met de leerling op zoek naar mogelijke oplossingen en begeleiden de leerling daarin. Indien nodig schakelen we deskundige hulp in. We houden vervolgesprekken met de leerling.

2. We nemen de tijd voor een gesprek met de leerling. Pesten gebeurt nooit zonder reden, we vinden het daarom belangrijk om achter de oorzaak te komen. We willen ingaan op de impact van de pester op het slachtoffer. We zorgen ervoor dat de leerling zich veilig voelt en leggen hem/haar uit wat wij als school willen doen om het pesten te stoppen. We stellen hierin duidelijke grenzen.

3. We zullen ouders ervan op de hoogte stellen als hun kind in een pestsituatie zit. We zullen de tijd nemen het probleem met ouders te bespreken. Ouders zijn welkom met vragen of om hun verhaal te doen.

4. We zullen ook de groep op de hoogte stellen van het pesten. We praten met de groep over ieders eigen rol daarin. De groep kan het pesten doorbreken door actief een rol te spelen in het proces. Het is belangrijk dat de groep leert het pesten bespreekbaar te maken met de leerkracht en/of ouder. De groep heeft de mogelijkheid om met oplossingen te komen waarin ze zelf een actieve rol spelen.

(Deze stap kan afhangen van de gevoeligheid van het slachtoffer).

5. Wij zijn als school verantwoordelijk voor de veiligheid van de leerlingen. Wij vinden het belangrijk dat alle leerkrachten en andere medewerkers binnen onze school weten hoe ze moeten handelen bij pestgedrag. De leerkrachten hebben de Kanjertraining gevolgd en doen hiervoor regelmatig een nascholing.

Binnen onze school zijn er een interne contactpersoon en een anti-pestcoördinator. Zij zijn het aanspreekpunt als het gaat om pestgedrag en zijn verantwoordelijk voor het anti-pestbeleid binnen onze school. In de schoolgids staan de namen van de betreffende personen.

Bij aanhoudend pestgedrag kunnen we ervoor kiezen om deskundige hulp in te schakelen, zoals het schoolmaatschappelijk werk, de schoolarts van de GGD of het samenwerkingsverband.

In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden. Dit gebeurt door de directeur conform het protocol schorsing-verwijdering.

6. Digitaal pesten

Digitaal pesten is een nieuwe vorm van pesten, maar de basis van de aanpak is hetzelfde als bij 'klassiek' pesten. Wat in het echte leven niet mag, mag online ook niet. Dat het online communiceren anders verloopt dan offline, daar zijn kinderen zich niet altijd bewust van. Het is daarom van belang dat wij onze leerlingen leren omgaan met sociale media en dat we hen opvoeden tot digitale burgers.

Preventief doen wij mee met 'De week van de mediawijsheid' in groep 7 en 8. Ook bij de lagere groepen besteden we aandacht aan het communiceren online.

In de groepen 3 t/m 8 maken we met de kinderen hier afspraken over wanneer zij bijv. werken op de chromebooks in de klas.

Mochten wij signalen opvangen dat er (bijv. Via WhatsApp) zich problemen voordoen, zoekt de leerkracht contact met de ouders. We vinden het belangrijk om ouders actief te betrekken om kinderen ook thuis, vaak in vrijere situaties, te begeleiden in het online communiceren.

Als er zich situaties voordoen waarin bijv. in groepsApps digitaal gepest wordt, besteden wij hier aandacht aan op school, het heeft namelijk gevolgen voor de groepsverbinding. Afhankelijk van de situatie en groep, kan ervoor worden gekozen om WhatsApp regels op te stellen. Er wordt dan (net als bij klassenregels) een duidelijke norm neergezet: 'Zo doen we dat hier op school met sociale media!'

7. Handelen bij wangedrag, heen-en-weerschrift, gedragsprotocol, schorsing en verwijdering

Hoe te handelen bij wangedrag in de klas; d.w.z. schoppen, slaan, uitschelden, opzettelijk en *herhaaldelijk* de les / het spel verstoren. Er is sprake van onwil.

Let op!!

Bij ieder incident heeft het kind er recht op dat het eerlijk wordt uitgezocht. In eerste instantie doet de leerkracht dat, als dat niet lukt een ander beschikbaar teamlid.

Leerkrachten nemen geen dingen aan en beperken zich tot wat zij echt hebben gezien. Ieder kind krijgt een eerlijke kans, ook de veelplegers.

In de klas geldt het groen-rood-geelsysteem.

De betreffende kleuren hangen zichtbaar in de klas met daaronder de namen van de leerlingen. Bij positief gedrag komt de leerling in het groene vak. Na drie keer waarschuwen in het gele vlak. Bij de volgende waarschuwing komt de leerling in het rode vak. Wanneer dit van toepassing is volgen we onderstaande stappen:

Tijdens de les (actie leerkracht)	In de pauze (actie pleinwacht)
Tijdens het betreffende dagdeel (deel tot de volgende pauze, dus een dag heeft 3 delen) in een andere groep plaatsnemen met werk voor dat dagdeel. Na dit dagdeel terugkeer in de groep. Gedrag wordt besproken in de vrije tijd van de leerling (in de pauze of aan het einde van de les / dag) . (Check of er een ouder op het plein staat of dat de leerling naar de BSO moet, vraag na of het uitkomt dat je even met de leerling napraat, zo niet dan doe je dit op een ander moment). Werk wat niet af is wordt afgemaakt zo nodig in de pauze, aan het eind van de dag, of vanaf 8.00 de volgende dag, of je geeft het mee naar huis. (Kopie, nooit een boek meegeven)	De leerling krijgt van de leerkracht een rode kaart. De leerling blijft de volgende pauze binnen. Direct een rode kaart geven zal zijn bij fysiek geweld of leerkrachten uitschelden. Er wordt een notitie gemaakt op het incidentenformulier. De leerkracht wordt op de hoogte gesteld en neemt (in ieder geval bij fysiek geweld) contact op met de ouders/verzorgers. In de andere gevallen is een goed gesprek volgens de Kanjermethode effectiever en passender.

Mocht de leerling ook storend aanwezig zijn in de andere groep dan wordt de leerling naar een ambulante collega gestuurd.	
Na het dagdeel mag de leerling weer met een schone lei beginnen en terug in de klas. Het naamkaartje hangt dan bij geel. Een leerling kan daarna terug naar groen.	De leerling mag, indien weer rustig, deelnemen in de klas. In de volgende pauze blijft de leerling binnen en maakt werk.
Bij herhaaldelijk voorkomen: Gesprek met ouders over het gedrag. Start heen en weer schrift met ouders voor een maand. Zie verder gedragsprotocol. Er wordt een notitie gemaakt in Parnassys.	Bij herhaaldelijk voorkomen: Gesprek met ouders over het gedrag. Start heen en weer schrift met ouders voor een maand. Zie verder gedragsprotocol. Er wordt een notitie gemaakt in Parnassys.
Tijdens de gymles: Wanneer een leerling terug wordt gestuurd vanuit de gymles belt de leerkracht naar school zodat de leerling opgevangen kan worden.	

Bij de kleuters is de aanpak anders. Zij zitten even apart in de groep of buiten in plaats van in een andere groep.

Heen en weer schrift

De leerkracht houdt een maand lang een heen en weer schrift bij. De leerkracht stelt d.m.v. een gesprek de ouders hiervan op de hoogte. In het schrift wordt per dag kort aangegeven hoe de dag verlopen is. Positieve en negatieve punten worden vermeld. Ouders tekenen het schriftje en het kind neemt de volgende dag het schrift weer mee naar school. De leerkracht maakt een notitie van de handelwijze van het heen en weer schrift in het dossier van het kind in Parnassys. Is er na een maand geen verbetering te zien in het gedrag of is er onvoldoende vooruitgang dan wordt een gedragsprotocol opgesteld.

Gedragsprotocol

Voor deze leerling wordt in overleg met de IB'er, de directeur, de groepsleerkracht en de ouders een gedragsprotocol opgesteld met als doel heft binnen een maand verbetering te zien. Bij deze kinderen valt te verwachten dat er in tijden van onrust (thuissituatie, toetsperiode, decembermaand, nieuwe leerkracht enz.) het gedrag zal verslechteren. Het gedragsprotocol zal dan van het begin weer worden opgestart. Zichtbaar moet zijn dat het gedrag van de leerling in een maand tijd beduidend verbeterd.

Goed gedrag wordt beloond met een groepsbeloning en wangedrag heeft consequenties voor de leerling zelf. Hierdoor betrek je de klas bij het scheppen van om het de leerling makkelijker te maken, maar voelt de leerling zelf wat het betekent als hij wangedrag vertoont.

Om dit aan de kinderen duidelijk te maken wordt er gewerkt met kaarten. Bij een eerste overtreding volgt een gele kaart. De leerling levert 5 minuten van zijn eerstvolgende pauze in. Bij een tweede overtreding volgt een rode kaart. De leerling levert 10 minuten pauzetime in en weet nu dat hij geen waarschuwingen meer krijgt dit dagdeel. Bij een volgende waarschuwing moet de leerling de groep voor dat dagdeel verlaten en neemt plaats in een andere (afgesproken) groep. Gaat de leerling daar in overtreding dan wordt de leerling opgehaald door een ambulant MT lid, die de leerling in de bibliotheek of een andere vrije ruimte aan het werk zet.

Vertoont de leerling ook dan wangedrag dan worden ouders gebeld en gaat de leerling voor de rest van de dag naar huis. Is dit een aantal keren voorgevallen dan gaat de directeur in overleg met de

directeur-bestuurder over een time-out periode of eventuele schorsing. Een schorsing wordt vastgelegd in een brief en gemeld aan de leerplichtambtenaar en de onderwijsinspectie.

Heeft de leerling een heel dagdeel geen gele of rode kaart ontvangen dan krijgt de leerling een groene kaart waarmee hij 5 minuten pauze tijd voor de hele groep verdient.

De leerling krijgt steeds een nieuwe kans. Elke dag begint de leerling met een schone lei.

Na twee weken volgt een evaluatiegesprek met de ouders. Hoe gaat het nu? Gaat het goed dan wordt de beloningstijd in overleg met de leerling (eigenaarschap) op de groene kaart gedurende de volgende weken langzaam teruggebracht. We willen namelijk uiteindelijk dat het kind het juiste gedrag gaat vertonen zonder het kaartensysteem.

De kaarten worden gemaakt wanneer het protocol ingaat.

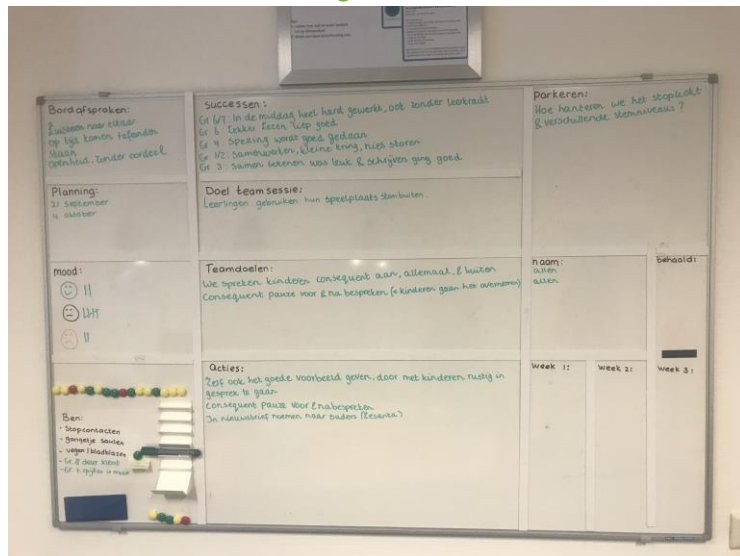
Ouders hebben het recht om binnen vijf werkdagen bij het schoolbestuur bezwaar te maken tegen de schorsing.

Aanvulling september 2021:

Als team hebben we gesproken over het gillen van leerlingen op het plein. Aanleiding hiervan waren onze eigen conclusies, de buurman die klaagt en [een artikel van Luc Koning](#).

Het gillen van kinderen kan ook invloed hebben op andere leerlingen. Daarnaast is het gillen een uiting die niet past bij onze werkwijze als Kanjerschool.

We hebben een bordsessie gedaan om als team over dit onderwerp te spreken.

De Kanjertraining staat niet alleen voor het omgaan met ongewenst gedrag, maar ook hoe we ons in sociale situaties gedragen. Hierbij valt ook te denken aan het niet verstoren van de lessen, omgaan met uitgestelde aandacht, etc.

In onze analyse voor de NPO gelden zagen wij dat dit aandacht vraagt in al onze groepen. We hebben daarom in de menukaart gekozen voor de executieve functies. Deze doen we in combinatie met de Denkgewoonten die al bekend zijn in onze school.

Het 'levende' document is te zien [via deze link](#). Dit document wordt gedurende het jaar, na het aanbieden van de nieuwe executieve functie aangepast en aangevuld.

De petten

Om in gesprek te gaan over gedrag maken we vanuit de Kanjertraining gebruik van petjes met vier verschillende kleuren. Wanneer zich een probleem of stressvolle situatie voordoet hebben we een keuze om verschillend te reageren. We maken kinderen bewust van hun gedrag en oefenen met nieuw gedrag. Kinderen kunnen zo leren kiezen voor gedrag dat bij hen past en dat prettig is voor henzelf en de ander.

Wanneer je doet als een kanjer, of als de witte pet, dan doe je als jezelf, je bent te vertrouwen en durft ook anderen te vertrouwen. Je toont respect voor jezelf en de ander. Jezelf zijn betekent ook: vervul de rol die bij je past. Dus moeder: wees moeder. Leerkracht: wees leerkracht. Je bent geen vriendje van het kind. En laat het kind ook kind zijn. Als we allemaal als onszelf doen, vanuit vertrouwen, kunnen we toch heel verschillend doen, ook in verschillende situaties.	De witte pet is de pet van vertrouwen en jezelf zijn. Samen met de gele, rode en zwarte pet zie je dan...
Je kunt jezelf zijn in combinatie met de zwarte pet. De zwarte pet staat voor kracht. Dan reageer je op een prettig stoere manier. Je durft ruimte in te nemen. Je vertoont leiderschapsgedrag. Je geeft je grenzen aan. Je maakt plannetjes, toont initiatief. Zolang naast	
de zwarte pet ook de witte pet van het vertrouwen aanwezig is, is het gedrag prettig voor jezelf en de ander. Ouders en leerkrachten laten met de wit-zwarte pet positief leiderschap zien. Ze durven grenzen te stellen en duidelijk te zijn vanuit het vertrouwen dat de meeste mensen het goed bedoelen.	Wit en zwart • vertrouwen • duidelijk • doorzetter • leiderschap
De rode pet in combinatie met de witte pet staat voor humor. Je maakt grapjes die leuk zijn voor iedereen. Je doet optimistisch, vrolijk, relativerend, luchtig, handelt met levensvreugd. Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat je humor gebruikt in je opvoeding en speels kunt zijn: je kunt spelen met kinderen en je kunt relativeren. Je toont optimisme en vrolijkheid.	Wit en rood • vertrouwen • vrolijk • humor • positief denken
Handelen we met de wit-gele pet, dan geven we ruimte aan de ander. We luisteren, zorgen, tonen interesse, zijn rustig en vriendelijk, bescheiden. Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat we betrokkenheid tonen, luisteren naar kinderen en willen weten wat hun behoefte is. We tonen empathie.	Wit en geel • vertrouwen • vriendelijk • bescheiden • behulpzaam

Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

1. Benoem het gedrag waar je last van hebt
"Ik zie dat...", "ik hoor dat..."

En wat het met je/de klas doet (gevoel)
"ik merk dat het ..., "ik heb last van...", "ik vind het storend dat..."
2. "Is het je bedoeling om... (wat doet het met je)?" of "wil je daarmee stoppen? (gewenst gedrag benoemen)?"

Nee -> "fijn dat dacht ik al, stop er dan maar mee"
"hoe ga je het de volgende keer anders doen?"
"wat spreken we af?"

Ja -> "Meen je dat?"
"Blijf je hiermee doorgaan?"
VERBAZING TONEN

Bij **Ja**:

3. Leiderstaal
 - "Kijk me aan", Ik wil dat je nu...", "Stoppen nu", "Hier geven ...(materiaal)"
 - "Je hebt nu de keus...."

Je luistert naar mij

Consequentie

Bij consequentie, ook daadwerkelijk uitvoeren

 - Dicht bij je laten zitten
 - "Ik spreek je straks.. (na schooltijd/pauze)"
 - Afkoelplek
 - Uit de klas (eventueel hulp van collega/directie)
 - Ouders bellen

4. In beide keuzes een kind-gesprek voeren. (Buiten lestijd, kind eerst laten afkoelen)

Vraag nogmaals naar **BEDOELING**

- "Is het jouw bedoeling om hiermee door te gaan?"
- "Wil jij echt dat ik jou zie als....?"

Onmacht
Nee, ik wil stoppen:

- Afspraken/plan maken
- Eventueel goedmaken/herstellen
- Ouders informeren

Onwil
Ja, ik wil doorgaan:

- Ouders bellen voor een gesprek
- kind uit de klas

Gesprek met ouders:
Keuren ouders het gedrag af?

Ja

Hulp aanbieden
Passende plek indien nodig
Maak samen een plan
- 2 klassen hoger/lager
- Puppytraining

Ja, maar

School: stelling nemen
'geen excuus voor wangedrag'
Wilt u dat uw kind...?

Nee

Grenzen school aangeven (Smileyposter)
Schorsen
Is dit de juiste school voor u?
Kind voorlopig uit de klas, bedenktijd ouders
Gedrag verandert niet? Vervangende school

